

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 4. Del : 1856-82

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "4. Del : 1856-82", i Heiberg, Johanne Luise: *4. Del : 1856-82*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 118. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr07val-shoot-idm139968710727920/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: 4. Del : 1856-82

HEIBERGS DØD.

Da Heiberg og jeg atter stode ene i vor Stue, sagde han: „Ja, det vil blive et Saxn at undvære disse elskværdige Mennesker; men godt var det imidlertid, at de nu drog bort, thi jeg tror ikke, at jeg længer kunde have holdt Contenance; det holdt haardt de sidste Dage.“ Jeg blev aldeles uflykkelig over disse hans Ord; thi jeg vidste, hvad en slig Udsættelse vilde sige i hans Mund. Jeg havde allena dog set rigtigt, og min stødige Angst for hans Befindende havde ikke været uden Grund, saaledes som bødte han og vore høitriste Venner mente. Hvor kunde de ogsaa tro, at deres livlige Vært, 10 parat til enhver Samtale, til enhver Spøg, følte sig saa syg og lidende! At jeg ikke lod mig skuffe heraf var naturligt, usaget han ogsaa lige overfor mig slog mine Spørgsmaal om hans Befindende hen i Spøg. Dog, heller ikke efter denne Tilstaaelse om sit Befindende var han st formaa til at søge Sengen; men at hans Tilstand var alvorlig, saae jeg deraf, at han ikke mere som sædvanligt vilde sidde inde i sit Studoværelse, men sad hos mig i vor Dagligstue og var tausere og alvorligere, end han plejede. Jeg foreslog at læse høit for ham i en Bog, der just var ndkommen, og begyndte herpaa, da jeg havde indrettet et usædvanligt Leie for ham paa Sofaen; — men efter et Kvarters Læsning sagde han: „O, nej! lad mig være fri for denne Lecture, 20 den irriter og kjøder mig.“ Jeg gik hen til ham og følte hans Puls, den gik stærkt og feberagtigt. Lige overfor hans Leie paa Sofaen stod en af de stygge, sorte, gammeldags Kakkelovne, der se ud som et Gravmonument med en Urne paa. Det var aldrig tidligere faldet mig ind at tænke herover; men da Heiberg utrolig ndbrød: „Og saa er det saa hæsligt at se paa den fede 25 Kakkelovn,“ da stod det med Et tydeligt for mig, og jeg følte ligesom et Sæk i Hjertet. Jeg tvang mig dog til at sige spøgende: „Det er der gods Raad for!“ og jeg flyttede en stor Kakkelovnskjærm hen for den. Han takkede saa mildt og kjærligt, at jeg kort efter maatte forlade Stuen for at skjule de Faarar, der skulde lode sig tilbageholde ved Tænken om, at jeg snart kunde miste ham. Vi levede nu en for mig angstfuld Uge.

Hvad der endnu er bidrag til at gjøre mig denne forferdelige Uge ufyggelig, var et formeligt Oprør i Naturen som i mit Indre. Stormen hvinede gennem Huset, saa Døre og Vinduer sprang klirrende op. Det pek gjennem Skovstæmme og Kakkelovnens med en saa hvinede Lyd, som om det var 30 Menneskestemmer, der skrege i Angst. En af disse Aftener, medens jeg bekymret sad ved den Syge, før jeg sammen ved et pludseligt, voldsomt Brag; og det viste sig nu, at Stormen havde knakket et meget stort, tykt

Valnøddetræ, som stod ganske tæt ved Huset. Næste Morgen las de skønne Blade og Kviste kasklede henad Havens Gange, og Regnen piskede ned.

Oprør i Naturen har altid udøvet en stærk Virkning paa mig; hvor meget mere da i disse pinlige Dage, hvor det ydre Oprør i Naturen smeltede sammen med det Oprør, hvoraf mit Indre var gjennemrystet.

Heiberg havde allerede i flere Dage ligget til Søgs, og endelig havde han samtykket i, at jeg maatte lade Egnens Læge bestå. Dennes Udsagn til mig i Lunrum betog mig alt Haab, uden at han med Ord erklærede Faren for afgjævend. Jeg sad nu hele Dagen i vort Sovesummer hos min lidende Ven, hvis Sygdom, der blev stærkere og bestemtere, viste sig at være en Underlivsbetændelse, som voldte ham store Smerter og heftig Feber.

Vore Sovesommervinduer vandle ud mod den store, firkantede Gaard. Ude overfor Vinduerne, paa Uagryggen af en af Gaardens Længer, var en prægtig stor Storkerude, bebodt af en hel Storkfamilie. Med disse mærkelige Dyr havde min Phantasi hele Sommeren været beskjæftiget. Nu stod jeg ofte her med Panden paa Ruden, i Angst for, at disse „Lykkefugle“ snart vilde flyve bort fra Gaarden; mig syntes, at det var Haab, saa længe de holdt sig til Huset, og derfor var min første Gang hver Morgen her til Vinduet for at se, om de vare bortfløine eller ikke. Det er forunderligt, hvor man i saadanne tunge Dage kan klynge sit Haab til det mindste Straa.

Dag for Dag var Heibergs Tilstand uforandret og min Sorg og Angst større og større. Jeg skrev nu til Martensens og meddelte dem den Sorg, der havde afløst vort kjære Samliv, og jeg modtog Begges Svar.

Martensens Brev vil jeg her meddele.

Kjøbenhavn, den 21de August 1860. 25

Skjænt min Kone allerede har skrevet maa jeg, dyrebare Veninde, dog skrive disse Linier blot for at sige Dem, hvor bedrøvet jeg er bleven ved at erfare vor kjære Vens Sygdom. Gid vi dog snart maatte erholde bedre Tider!

I saadanne Ensomhedens, Uvishedens, Spændingens og Beængstelsens Tider, som De, kjære Veninde, i disse Dage har gennemlevet og maaskee endnu lever i, naar De modtager dette, gives der intet andet tilforlædligt Middel for os end en ubetinget Hengivelse i den Høiestes Vilde, en Hengivelse „ganske og uden Forbehold“. Jeg vøed, at De besidder en ikke ringe Øvelse i denne Hengivelse. Saa vil det da ogsaa gives Dem ovenfra, at drøge den rette Velgivelser ud af disse Provelsens Tider, paa hvilke vi kunne anvende det Ord, som Herren taler hos en af Profeterne: Jeg vil føre hende ud i Ørken og der vil jeg tale kjærligt til hende!

Jeg tænker saa meget paa Dem og paa Heiberg, at dersom der gives en

magisk Tankerapport, De sikkert begge maae have en Fornemmelse deraf. Bring Heiberg min Hilsen. Han vil modtage den i Kjerlighed. Han har i den lange Aarsække viist mig meget og uforandret Venskab, her i saa mange Henseender været saa Meget for mig -- langt Mere end jeg har kunnet være for ham! Gud ophalde ham for os og for Fædrelandet! Han laade sit Lys lyse for ham i den mørke Time!

Dette Sommerveir bliver jo værre og værre og i Dag har det været som en stormfuld Octoberdag. — — —

Deres hengivne

H. Martensen.

10

Den 23de var Heibergs Tilstand saa foruroligende, at jeg i min Angst skrev til Byen til min Broder om at komme ud til mig ensomme Stakkel. Denne trofaste Broder begav sig strax paa Veien til os, men ankom først ud paa Natten til Bondstrup. Da han saa, at Alle alt vare gaaede til Ro, vilde han ingen Forstyrrelse gjøre for ikke at forurolige den Syge og gik derfor Resten af Natten udenfor Huset. Næste Morgen kom Pigen ind i vor Sovokammer og hvæskede til mig, at min Broder var ankommen om Natten, men var bleven gaaende udenfor for ikke at gjøre Alarm. Forfærdet skyndte jeg mig ud til ham og kastede mig grædende i hans Arme, udralte min Angst og Sorg, og hvorledes mig syntes, at alt Huub var ude. Min stakkels Broder, der elskede Heiberg inderligt, blandede sine Taarer med mine. Han saa lidt som nogen Anden, havde hidindtil havt Anelse om, at Heibergs Tilstand var saa betænkkelig.

Jeg turde ikke saa tidligt paa Morgenstunden meddele Heiberg min Broders Ankomst af Frygt for at forurolige ham. Min Broder forblev altsaa hemmeligt i de andre Værelser. Senere op paa Dagen tog jeg Mod til mig og meddelte hans Komme. Jeg havde den Sorg, at Heibergs Minder sagde mig, at han begreb Betydningen af hans uventede Nærværelse. Lægen kom og gav ham ny Medicin, men tog kort efter atter bort, og vi forbleve i vor Uro og Angst. Denne Næt, mellem Lørdag og Søndag, var det mig umuligt at sove. Heiberg laa stille og sov af og til, naar Underlivsmertterne formindskedes, men hans Soven var urolig og ledsaget af et koet og tungt Aandedraet. Jeg sad halvt opreist og græd. Med Et vagnede han og sagde: „Min kjære Hamme, du græder jo! Er jeg virkelig saa syg? Tror du, jeg skal dø?“ Jeg svarede ham, at jeg græd over, at han led, men haabede det Bedste. Næste Morgen, Søndag, var jeg saa udmattet og ungrubet, at da min Broder kom ind for at se til Heiberg, bad han mig om at gaa lidt ud med sig i den friske Luft. Heiberg, hvis Tilstand ikke var værre end Dagen iforvejen, bad mig ogsaa endelig at gjøre dette. Jeg tvivlede dem ds, stod op.

og min første Gang var hen til Vinduet for at se, om Stukene endnu var der; de vare fløine bort. Vi gik en kort Tur ind i den tilstødende Lund og vendte derpaa hjem, hvor min første Gang naturligvis var ind til den Syge. Men hvor forførdedes jeg ikke ved at se den Forandring, der i denne Timesid var foregaaet med min dyrebare Ven. Han laa i stærk Feber, us- 5 ligt kassende sig hid og did paa Loftet. Klokken var imidlertid bleven henved 12. Han greb min Haand og holdt den fast i sin, medens han sønnede af Smerte. Og her stod jeg nu uafbrudt fra Klokken 12 om Forniddagsen indtil Midnat; med hviltes Følelse void kun den, der selv har gennemlevet en saadan Dag. Sent om Aftenen kom Lægen, medbringende den forfærdelige 10 Medicin: Mæcus, denne sidste Lædning for vort arme Legeme. Sildig, mod Midnat, da Dødskampen var stærk, og den Doende vaandede sig i Kampen havde Lægen, der stod ved Sengen, den Uførsigtighed at ytre til den Syge: „Ved Midnat bliver det bedre.“ Jeg kan aldrig glemme det Blik, hvor- med Heiberg besvarede denne Trost. Havde han villet tale, da havde han 15 sagt: „Jeg forstaaer Dem, thi saa indtræffer Døden.“ Lægen gik nu med min Broder ind i de andre Værelser, og jeg lagde mig knielende ned ved Loftet og bad til den Hæste, vi have et ty til i en saadan Smerte, medens Heiberg beholdt min Haand fast i sin, had, at hans sidste Øieblikke maatte kistes for ham. Lidt efter Kl. 11 reiste hør sig med Anstrengelse halvt op, rakte 20 sin Mund mod mig og gav mig det sidste Afskedslys, sank saa nedadtil tilbage paa Puden, og min Bøn var hørt; thi han laa nu stille og som det syntes uden Smertor, og Kl. 12 slog hans Hjerte sit sidste Slag. Jeg følte paa hans Haand, der endnu laa i min, at Pulsen ikke slog mere, og jeg løb ind for at hente Lægen, der bekræftede, at det var Døden*.

Da Lægen var taget bort, gik jeg atter ind til den Døde, satte mig i Nat- tens Stilhed hos ham, greb hans kolde Haand og vadede den med mine hvide Taavor, medens jeg betragtede hans fine, søde Træk. Ak, den forfærdelige Død! man kan ved et Sygdeles nek saa ofte forberede sig paa dens Komme, indtræder den i Virkeligheden, da kommer den dog saa overraskende, saa 29 uforberedt, som om den Tanke aldrig var faldet os ind!

Jeg mindedes nu Heibergs Frygt for, at man betragtede en kun Skindød som død, og jeg sagde derfor til min Broder: „Han skal i Nat blive lig- genfæ i sin Seng, og jeg lægger mig i min her ved hans Side som sædvan- ligt.“ Dette vilde min Broder paa ingen Måde gaa ind paa, og det blev 35 besluttet, at begge Dørene i den Stue, hvori han laa, skulde staa aabne, og min Seng stilles udenfor dem, medens min Broder redte sig et Læie paa en Sofa i samme Stue, hvori jeg laa. Jeg sagde til ham, at det jo var ligegyld-

* Søndagen den 25de August (1860).

dig, hvor jeg denne Nat laa, da jeg jo kunde indse, at Sevn ikke var for mig at tænke paa. Men imod Kl. 2 kom vi endelig til Ro; — men forunderligt neppe havde jeg lagt mit Hoved paa Puden, før Legemet krævede sin Ret, og jeg sov trygt og dybt Resten af Natten. Jeg havde jo staaet ved Dødslejet uafbrudt i henved 12 Timer i Angest og Spænding, uden saa godt som at tage nogen Næring til mig. Spændingen var nu forbi, og Søvnens indfaldt sig over den trætte Sjæl og det udmattede Legeme. Togen Drømmes foruroligede mig, og jeg vaagnede om Morgenen styrket, men forundret over, at jeg virkelig havde sovet. Den Døde blev nu flyttet ind i et mindre Værelse.

10 Min Broder blev hos mig Dagen efter denne forfærdelige Søndag til Kl. 6 $\frac{1}{2}$ Eftermiddag; — men da nu han, tvungen af sine Forretninger i Kjøbenhavn, ogsaa forlod mig, og jeg saaledes blev ene tilbage i de mange Værelser med min Barndoms Ven, min Ungdoms Lærer, min elskede Brøder, min Søster, mit Værn liggende som Lige — o, Gud! kun Du saas min Tilstand!

13 Den følgende Nat var Søvnens ikke saa barmhjertig at indfinde sig.

Jeg havde besluttet, efter Heibergs Eksempel lige overfor sin Moders Lige, hver Dag at se til den Døde. Jeg gik derfor strax næste Morgen derind, hvor han laa, greb hans Haand, men gik tilbage ved at se den ellers fine Haand opsvulmet til den dobbelte Størrelse. Da jeg atter den følgende Dags Morgen vilde gaa ind til Liget, stod vor trofaste Tjener, Hans Bøge, udenfor Døren og standsede mig, idet han med Tårer i Øinene udbød: „Nei, Fru, De maa ikke mere se Herren! Jeg har været inde hos ham; tro mig, De toaler ikke mere at se ham i den Tilstand, han nu er i; jeg lover Dem, at jeg hver Dag skal se til Lige.“ Jeg følede dette skikkelige Menneske, og var ham senere taknemmelig for hans Omsorg for mig, thi jeg kjendte min ulykkelige Phantasi og vidste, at ifald min bortgangne Ven virkelig i den Grad havde forandret sig, da vilde dette Syn have været undsletteligt for hele mit øvrige Liv.

Opad Dagen kom til min usigelige Trøst vor trofaste Ven og Veninde

20 Martensens, hvem min Broder strax ved sin Ankomst til Kjøbenhavn havde berøbet mit store Tab. Noget efter indfandt sig ogsaa Etatsraad Krieger, Venner, der førstede og fælte mit Tab. Jeg kastede mig i min elskede Venindens Arme og udbød: „Kan De se, at min tidligere Angest for Heiberg ikke var ugrundet!“ — Martensens, der begge saa nylig havde set Heiberg

25 livlig, og som de troede, saa ganske uden al Fare, vare blevne ligesom bedøvede over min Broders uventede Meddelelse. Gode, milde, trøstende Ord lode nu fra deres Læber til mig Stukkel, der i saa høj Grad havde trængt dertil. Kun fra Timer havde jeg disse Venner hos mig, — Krieger var alt tidligere taget bort — Kl. 6 $\frac{1}{2}$ maatte Martensens atter forlade mig for at

40 indtræffe butids paa Jernbanen. De kjørte altsaa bort, og jeg var atter ene.

Onsdag var en angstfuld Dag! Min Brøder havde skrevet mig til, at paa denne Dag vilde Ligkisten ankomme til Bønderup. Uro og Smerte vare nærved at sprengte mit Byst. Ved enhver Vogns Kjørsel foer jeg op og løb til Vinduet. Jeg havde sat mig saa fast i Hovedet, at min Broder vilde indfinde sig med Kisten; da derfor denne onsdag ankom om Aftenen Kl. 8 uden ham, da var min Kraft borte, og opleet i Taarer folte jeg mig saa forladt, saa ensom, saa ulykkelig, at jeg tabte al Ligevegt i Sindet. Under denne Fortvivlelse greb jeg aiter det Eneste, vi stakkels Mennesker have at ty til: Guds Naade og Barmhjertighed. Jeg læstede mig ned for min Frelser og anraabte om hans Bistand. Jeg greb min Psalmbog og slog den op paa det første det bedste Sted, idet jeg bad Herren selv vise mig de Ord, der kunde lindre og trøste mig. Og mit Øie faldt paa følgende Psalme:

Bevær, o Gud! i Naade mig, At aldrig jeg forsøger; Kun til vort Gavn du viselig	15
Tilsteder Nød og Plager. Giv mig, at skye hver Utans Ord; Thi du er Gud, og jeg er Jærd, Som ei med dig bør trøtte.	
Hjælp mig, thi selv jeg kan det ei, Min Ængstelse at dæmpe! Styrk mig, mens jeg paa usynlig Vei Til Maalet frem skal kæmpe.	20
Den glade Tænke trøste mig, Alvise Gud! at faderlig	25
Du elsker dem, du tugter.	
Thi holder jeg saa fast ved dig; Du bed mig selv at haabe. Jeg veed, du ikke lader mig Forgiaves til dig raabe.	30
Jeg veed, jeg er i Prøvens Stand. Jeg veed, du baade vil og kan Dig over mig forbarne.	

Ja, min Frelser, den kjærlige, milde, sønderlige, jegode selv denne Psalme ud til mig. Jeg bad, og han gav. Og se, tentet, taalmodig kunde jeg nu drage min Aande, der forinden havde truet med at sprengte mit Byst. Lovet være Herren i al Evighed!

Torsdag den 30te kom min Nøder til Høstetup for at føre Heibergs Lig til Kjøbenhav, hvor det skulde begravnes i Holmens Kapel indtil Begravelsesdagen. Da jeg fra Vinduet saae Vognen kjøre bort, da følte jeg først ret, at min Ven for stæde her paa Jorden var taget fra mig. Saa længe hans 5 Låg hvile under det sunnes Tag som jeg, syntes jeg endnu at besidde ham. Nu syntes mig, var Døren for vort Samliv først uigjenkaldeligt lukket.

Jeg vandrede nu ene om, stærkt optaget af mine mange Minder og de 10 Tænker, som disse Minder vakte, sankende Planter til den Krans, der skulde smykke hans Kiste. I Omegnen havde jeg erhvervet mig nogle smaa, fattige Børns Vennskab; disse stattede sig nu til mig, og deres Venlighed og 15 naive Tale gjorde mig godt. Disse Smaa hjalp mig nu i flere Dage fra Morgen til Aften med at sanke Tusinder af smaa, fine Mørkblomster, Straa og Græs med deres pragtfulde Eftersårsfødder, lige fra det dybe brune til det purperrode, tilligemed et Myr af de skønneste starr, blåa Førgemønstre, som denne Egn var saa rig paa. Vi havde efterhaanden opdyngtet i en saaben 15 Lade store Masser af Blomster og Løv, og medens jeg nu bandt den rige Krans, rakte de smaa Hænder mig snart denne, snart hin lille Fløst, idet de udbrød: „Se, Erub, er denne ikke sød!“ Vor Herre sender os ofte Trøst og Hjælp, som vi selv ikke kunne udfinde. Havde jeg støet her ene i denne 20 Lade og bundet min Krans, da havde disse Timer vist knuget og nedtrykket mig i det dybeste Tungesind; nu bleve de mig lettede ved disse Smaaes Venlighed og Hjælp. De glade Børnestemmer, de milde Øine, hvormed de rakte mig Blomsterne, gode Balsam i mit Sind og gjorde dette alvorlige Arbejde lysere og mildere midt i al sin vemodige Smerte. En skønnere Krans har 25 jeg aldrig bundet! Blomsterne følede sig saa skjært, at jeg med Glæde fandt den værdig til at smykke en ridderlig Digters Bazaar.

Søndag Morgen besøgte jeg den lille Landsbykirke, og maagt et Ord af Præsten var som Svar paa mine stille Tanker og gjorde mig godt. Det 30 er det Velsignede ved Evangelierne, at den i disse stid findes Svar paa vore Tanker, enten de bevæge sig i Glæde eller Sorg. Opad Dagen sankom min inderligt kjære Veninde, Bispede Martensen, ledsaget af den lille Joseph. Hun havde alt tidligere tilbudt mig atter at komme for at dele min Ensamhed med mig i denne tunge Tid og blive saa længe hos mig, som jeg ønskede. 35 Med Glæde tog jeg mod dette Tilbud; ikke fan Andre havde tilbudt mig det samme, men jeg kjendte Jøgen, hvis stille, beroligende Omgang kunde være mere for mig end denne elskværdige, trofaste Venindes. Hun kom Dagen før Heibergs Begravelse og blev modtaget af mig som en Trøstens Engel.

Dagen efter, Mandagen den 3die September, paa samme Klokkeslet som 40 Gudstjenesten holdtes ved Begravelsen i Bryn, læste hun for mig Martensens

Tale over Heiberg, som han havde givet hende med. Hvilket indtryk denne skjønne Tale gjorde paa mig, den sorgende, ensomme Efterladte, hvis dybe Savn føltes hver Time paa Dagen, kan vel Enhver forstaa⁸.

Følgende Seng af Hertz blev afsungen ved Jordefærden:

Det varme Hjerter har lært op at banke, 5
 Hans Haand er kold, og Øjets Lys er slukt.
 Forløst er Sjælen, og den dybe Tanke
 Fra Jorden løftet i dens sidste Flugt.
 I Midnatstimen, i den stjerneklare,
 Urnå sig nærmed til sin Ven: 10
 Hun tog hans Haand: „Vor Vandring skal besvare
 De Tvivl, hvortil din Forskning gav sig hen!“
 Ak, hendes Stjernekrans var svøbt i Flor!
 Med Seng hun drog ham fra en sorgfuld Jord.

Thi vel hun vidste, aldrig at erstatte 15
 For os var denne Aand, der nu drog bort.
 Hos os var Tabet, hos de Efterladte.
 Tab af det Herlige, vi kaldte Vort.
 Og Tabet Alles var: thi han, der haged
 At løse Livets Gader, Tvivlens Baand, 20
 Endog den Ringeste han har beriget,
 Selv denne styrket har hans lyse Aand,
 Og Rig og Fattig, eens til ham i Gjæld.
 Blev gævet af hans muntre Lænes Væld.

Og han, den sjældne Mester, vi heromme, 25
 Saa dyb i Tale, lillig i sin Sang,
 Et kærligt Sind gik ud fra Hjerterets Strømme —
 Kun Slerhed uden Skæmsel han betvang.
 En evig Krands skal om hans Munde slynges!
 Stig ei, hun lærte til en ældre Tid: 30
 Thi Ijerne Fremtids-Slægter skal forynges
 Som i hans Sang, saa i hans Tales Vid.
 Men vi, hvem gavmild han saa Meget gav,
 Til Tak vi har kun Tæner ved hans Grav.

⁸ Taler er udkommen i Trykken. 36

Aldrig var det bleven saa klart for mig som i dette Øieblik, hvad et Eftermaal, en Aneekjendelse af en kjær Afled indeholder for Trost for den Efterlevende. Det, at Alla tage Dødt i Ens Sorg, at man klager over hans Bortgang,

5 „Det är at träva glömskans sjö,
Att lyftas som en gröcklädd ö
Ur djupet af deas bölja,
Det är att dö och dock ej dö.“

Hans Værker ere ikke fulgte med ham i Graven; for Digterværker er den sande Udedelighed at være gaadede ind i Nationens Hovedstædt.

10 Nu, ved Digterens Død, kom Aneekjendelsen af, hvad Heiberg havde været for sin Nation, til en varm og fyldig Udtalelse fra saa godt som alle offentlige Organer. Digt paa Digt læst over den afdøde Sanger, Kritiker og Philosoph. Paa forskjellige Stæder i Broderlandene gaves Mindefester til
15 hans Ihukommelse. Fra Christianias Scene udtalte en hans Muse narbeskægtet Digtermater, for Opførelsen af „Ewerhai“, sig i følgende skjønne Digt:

JOHAN LUDVIG HEIBERG.

Prolog

20 ved Opførelsen af „Ewerhai“ paa Christiania Theater.

Der er et Hildskjælf i det Høie øst,
En Tind for rige Syner over Norden,
Hvor Lysning falder selv ved dunkel Nat
Med Varsler, frelsende for Fødrejorden.
25 I Aanders Kreds, som er om Vorden stillet,
Seer Nordens Brødrefolk sit Forbunds-Thing,
For hvem det Skille staaer i sluttet Ring
Og Fjeld med Stette i et samlet Billed.

Og kan det glemmes i et traaget No,
Der slører Høidens Tegn og Sagas Blade,
Det kjendes dog, det kommes dog i Hu,
Naar En af Kredsen kaldes fra sit Stæde.
En Tange øtter fra vort Bjæk er gleden,
Og Norden skatter dobbelt i sit Sævn,
35 Og løfter høiers, med evigt Navn,
Den danske Skjald, der nye er vandret heden.

I Kamp han opsteg paa den steile Sti, Og dog saa lidigt bar hans Harpe tonet; thi mens han liged', var han aandelig fri, Og under Kampen ridderlig forsonet.	6
Blyndt Tidens Lyrnglimt og dens vilde Veer Hav blev sin Tankes Ledestjerne tro, Og fandt sit Alt i Harmoniers Ro, Fordi han var en Sanger og en Seer.	
Og mens han forsked' med en næstløs Aand Og stod paa Heiden i et livfuldt Skille, Han bandt med Skjønheds underbare Baand De vidtadskilte Syner til sit Smille.	10
Med klare Træk i Spejlet af hans Lune Stod Døgnets friske Billed i hans Hjem, Og lige klædt hans Aand har maaret frem Det sukkør Trylleslot af Sagnet's Rune.	15
Og drog det Skyer om hans Aftenstund, Og blev han glemt fast mellem Tidens Helte, Han vag dog ei fra sine Syners Grund, Og har endnu sit Runesværd ved Belte.	20
Og see, nu staar han dog med krandsat Pande, Fordi han, løftet over Had og Strid, Har vinket Slagen i en lavnfuld Tid Til Freden i det Skjønne og det Sande.	
Mens denne Scena sørger ved hans Grav Og vil sit Offer til hans Urne bære, Skal Mindets Toner, som hans Kunst os gav, I Hallen etter stige til hans Ære;	25
Men tør vi lytte til de gyldne Strenge, Hvor Nordens milde Alynestemme boer, Skal og er trofast Læfte finde Ord, Som Fjeldene Hilsen til det danske Vange:	30
De tvende Nordens Folk, Jvnt samme Sprog Og Sklers Sælviv inderligt forbøder, Vil holde fast som i en Pagens Bog Hinandens store aandelige Minder.	35

Den danske Døds skal i sit Eftermæle
 Ei gaae forgjæves til vor Klippekyt;
 Lydt vil den kalde os med Blodets Røst,
 Og vække Gjenklang og for Tanken dvæle.

3

J. S. Welhaven.

Følgende med min hele Sjæl disse Udtalelser om hans Minde levede jeg stille paa Bønderup i fortrolige Samtaler med den Veninde, der kjendte ham saa godt og satte ham saa høit saad som Menneske og som Digter.

- 10 En Morgen, da jeg i mit Sovekammer stod ene ved Vinduet og stirrede tungsindig op paa den tomme Storkeræde, hvis Behæere ved deres Bortfærd havde varslet mig saa ilde, kom pludseligt tre Størke flyvende, stillede sig et Øieblik midt i Gaarden, svang sig atter op i Luften og forsvandt. Jeg studerede og troede, at dette Syn var et Poster af min Phantasi; thi saa sil-
- 15 digt paa Aaret ses sjældent endnu Størke. Jeg feer ud til en Karl, der stod i Gaarden og saae op mod Himlen, og spurgte: „Saae jeg fejl? Stod her ikke før lidt siden tre Størke?“ — „Jo,“ svarede Karlen, „jeg staar netop og ser efter dem, thi jeg troede ikke at skulle se flere Størke i Aar, da ere jo fløjne bort fra alle Tøge her omkring.“ Jeg gik atter ind, glad betagen
- 20 af dette Syn, idet der vaktet et Haab hos mig, jeg selv ikke forstod; jeg kunde ikke komme bort fra den Tanke, at disse tre Lykkefugle vare sendte mig til Trøst i min betyngede Sindstemning, som om de vilde sige: „Fni Mod! Gud sender ofte Trøst ad usædvanne Veie!“ — Det er nu ikke min Mening, at Herren selv sender slig Trøst, men jeg tror, jeg kan ikke lade
- 25 være at tro, at der gives gode, himmelske Mellemsæener, der ynkes over de sorgfulde Mennesker og ofte paa mange Maader sende dem Haab og Trøst, naar de kun forstaa at se og gribe Trøsten. Jeg tror endnu, at de tre Størke virkelig vare en Bøndelse af noget Godt, der skulde komme, naagtet jeg den Gang ikke begreb, hvortil det skulde bestaa. Senere har jeg fattet Betydningen
- 30 af disse tre Lykkefugle, der kom flyvende som et Varsel om, hvad der skulde hjælpe mig igjennem min evrige, ensomme Tilværelse.

- Den Trøst, som min Venindes Nærvarelse var for mig, skulde hurtigt berøves mig. En Dag kom der Brev, at Mortensen pludselig var bleven syg; han ilede nu i Angest til Byen for at pleie ham, og jeg blev siddende ene. Det
- 35 hjalp paa denne Ensomhed, at der neppe gik nogen Dag, hvortil jeg ikke modtog kjærlige, trostende Breve fra mine Venner og Veninder, ja selv fra mig ukjendte, der delte og forstode min Sorg og mit Tab; Breve, jeg gjenmæer som en kjær Skat, og som det altid roret mig at gjennebese, da de alle udtale, hvor høi Pris de have sat paa at have kjendt en Personlig

hed som Heibergs. Her er lille af disse Brevs, et af de sidste, jeg modtog fra den Vands Haand, der med det varmeste Venskab havde fulgt mig som godt som hele mit Liv igjennem.

Min datterlig kære Hanne!

Vilde Du ikke finde det ubearbejdet, om jeg taus lod disse Sorgens Dage a gaae forbi, ikke sende Dig en eneste deklamende Linie? maaskee vilde Du skuansom Isde Alderens Svaghed bære Skylden?

Men jeg toler din Sorg, kæreste Hanne, og deklager deri saa inderligt, 10 som det er den Gamle muligt, der ved denne Leilighed kalder saa mange kære Minder tilbage — fra din tidlige Ungdom — fra dit første Theaterliv — fra dit Ophold hos Heibergs Moder — fra de første Aar i dit Ægteskab og fra de senere Dage saalænge jeg endnu deeltog i Selskabelivet, og 15 modtoges venligt i Eders lykkelige Hjem.

Hvad Humboldt fortæller om sin Broder, at han paa Besøget sagde: 15 „Wald werde ich bei der Mutter sein, Einsicht haben in eine höhere Weltordnung“ — kan saavendes ogsaa Heiberg! ogsaa han er nu hos sin Moder, kan skue meget af det, han her stræbte at kiende.

Mange deelagende Hierte finder Du i min lille Kreds; paa Lenus, som 20 just var tilstede, da jeg modtog Dødsbudskaabet, gjorde det et dybt Indtryk, og fra Ingeborg, der er hos Jonna, fik jeg i dette Øieblik et Brev i den Anledning, der vidner om den Bedrovelse hvormed hun modtog Efterretningen. 25

Gud bevare Dig, min kære Bæmne!

Behold i kiarftig Erindring

din gamle Inderlige Ven

d. 30. Aug. 1860.

C. Olin. 25

Paaskjønnelsen af Heiberg var endelig ogsaa naaet til dem, der tidligere havde været meget karrige mod at udtale den, ja, havde ligefrem været hans Modstandere, hvis Daddel altid var paa rede Haand. Nu talte man i en saa modsat Tone, at man ikke utydeligt gav et Forsaar, at alle vi, der altid havde set op til ham, ikke havde gjort det naar nok. Naar først den Mis- 30 andte er kommen dertil, at Verden kan naa ham med sin Medlidenhed, da er han fredlyst.

Et Brev ligger her for mig fra Hov*, Svar paa et, jeg havde skrevet til ham i denne Anledning. Han forstod min Klage, thi ogsaa han var En af dem, mod hvem man altid i fuldt Maal lagde Kulde for Dagen, men sjældent et varmt Ord, der kunde glæde, opmuntre og styrke til nyt Arbeide. 35 Maaskee dette hans Brev vil tydeliggjøre Et og Andet i denne Henseende.

Bl. i s. 328 og 329 i G. Olin. III.

Kbh., d. 7. Sept. 1860.

Bedste Fru Heiberg!

Hvorledes skal jeg takke Dem for Deres kjære Skrivelse? Sandhede Ord, fra en saa dyrebart Haand, ere i Sandhed velgjørende. Det er en varm Luftning under den Kulde, der møder En fra saa mange Kanter: det er troende, styrkende, vederqvægende Ord.

Jo, kjæreste Veninde, jeg har vidst, har allerede i en Række Aar vidst, at jeg i Heiberg havde en sand, en hengiven Ven, med de velvilligste Følelser for mig. Hans Maade var ligesaa lidt som min at udtale dette ved alle Leiligheder eller med mange Ord; men desmere Betydning tillagde man hver lille Ytring af ham. Dengang De 1856 kom tilbage fra Deres Reise, var tilfældigvis et Brev, jeg tilskrev ham, det første, han modtog, og han svarede mig, „at han ansaae det for et godt Omen, at han strax ved sin Hjemkomst hilsedes af en gammel Ven, med hvem han i saa mange Henseender folte sig bestyret.“ Og i flere andre Breve, mest angaaende Novellen „Johannes Johnson“ har han udtrykt sig paa lignende smukke og venskabelige Maade. Disse Breve, disse Bevidnelser af en Mand, jeg nærrede saa stor Hengivenhed for, og til hvis Indsigt jeg havde saa megen Tillid, disse Breve ere mine Skatte. Jeg har allerede for en Tid siden gjæmt dem for sig selv, tilligemed flere Breve fra Dem og Andre, der ere mig dyrebare; og jeg tager dem nu og da frem, naar jeg trænger til at styrkes og opmuntres. Mit Liv har fra vort Bekjendtskabs første Dag været meir forbundet med Heibergs og Deres. Jeg kan sige med Sandhed, at jeg i alle disse forløbne Aar Intet har skrevet, uden at jeg tænkte mig hans Dom 25 derover og glædede mig til hans mulige Bifald; og at jeg med hans Dom tillige tænkte mig Deres, derpaa har De haft mange Beviser.

Deres Sorg har jeg Intet at sætte imod; Deres Harm over andeel af Publikums Støthed er desværre altfor retfærdig. Naar vi ere døde, bæres vi paa Hænderne -- ofte af de Samme, der før støde os fra sig. Men det maa være Deres Trost, at man, og jeg mener, allerede en Stund før vor Vens Død, er kommen til Besindelse; og at i al Fald nu et heelt Folks Klage, saa dybtfølt og fra saa mange Sider udtalt, er et Vidnesbyrd om, at han har levet og vil leve fort i det Folks Erindring, han digtede og virkede for.

— — — Enden engang takker jeg Dem ret af Hjertet for Deres Brev. Dets Udtalelser ere for mig som en Deel af vor tabte Vens Testamente, et aandeligt Efterladenskab fra en Mand, hvis Liv har været af den største Betydning for mig, hvis Venskab var min Lykke.

Deres gamle, uteransvære og
hengivne Ven

H. Hertz.

Jeg fortalte mig *og* ganske i min Ensomhed, dens Stillehed, dens Ro. At flytte ind til Byen og afbyde denne Ensomhed var det, jeg af Alt følte mindst Lyst til, til Trods for de idelige Opfordringer fra mine hengjære Venner om dog at afbyde dette ensomme Liv. Men saa ofte jeg tænkte her- paa, gøs jeg tilbage. Ak, naar jeg i de stille Efteraarsaftener ene sad paa Havetrappen, indhyllet i mit Shawl, og fordybte mig i Betragtningen af den tindrende Stjernehimmel, hvis Kloder Heiberg havde elsket saa høit, da fløde mine Tønder stille, og idelig maatte jeg nyne den ædle Sangers Gejters herlige Melodi til Aarhøms *«Kjæmpe Ord»*:

„Stilla, o stilla!	10
Somma från storm och snö!	
Enliga lilla,	
Na är det tid att dö!	
Kallt är kring dal och sjö;	
Stilla, o stilla!	15
Stunderna äro,	
Saart du den sista ser!	
Hvila, o hvila!	
Vissna, som andra fler! —	
Hjerta, hvad vill du mer?	20
Hvila, o hvila!“	

Ja, jeg var ene! Herren havde sagt: „Jeg vil føre hende ud i Ørkenen for at drage hende nærmere til mig og blive ene, ganske ene med hende“ — og han drog mig til sig, og jeg følte Sandheden i de Ord: „Naar Jorden vorder fattig for os, da vorder Himmelen rig.“*

Et lille Selskab skjænkede gode Aander mig dog i denne Ensomhed. Selskabet bestod i et lille fattigt Pigebarn paa 6 Aar fra et af de smaa Huse i Grænsen, hvori en fattig Arbeidsmand boede med Kone og 7 Børn. Et af disse, den lille Julie, en blond, rødkindet lille Pige med klare, himmelblaa Øine, havde kastet sin Kjærlighed paa mig og søgte mig altid op paa mine ensomme Vandringer, hvor hun da kora mig *imøde* med Haanden fuld af Markklonster, idet hun sagde: „Dem skal De have.“ Hun tog mig da troekyldig i Haanden og fulgte mig, hvor jeg saa gik hen. Naar hun da fæstede de tyndblaa Øine paa mig og meddelte de smaa Tanker, der bevægede sig i det lille, gulløkkede Hoved, da gød hendes barnlige Tale Fred og

* Biskop Mynster: „Over de Aføde“.

Ho i mit Sind. Med hver Dag fattede jeg større og større Kjerlighed til dette Barn. Ofte listede hun sig mod Aften hen til min Bøllig, hvor hun da stod bag en Busk eller et Træ og kiggede frem, indtil jeg tilfældigvis opdagede hende. Jeg var da ofte forundret over, at denne lille Pige i Tusmørke ene turde vove sig saa langt fra sit Hjem, og var ofte angstelig, naar hun atter forlod mig for ene at vandre ad Landeveien over Markernes tilbage dertil. En Aften, da hun sildigere end ellers skulde vandre hjem, turde jeg ikke lade den lille gaa ene og fulgte hende derfor til hendes Bøllig. Her stod Moderen speidende i Døren, angstelig over hendes Udeblivelse.

10 „Jeg ved ikke, hvad jeg skal gjøre ved Julie,” sagde hun til mig, „hun taler og tænker ikke paa Andet end Frien. - Vil du altid blive hos Frien?“ vedblev Moderen. Med et hst og bestemt „Ja!“ løb hun atter hen til mig og greb min Haand.

Hvor gjerne havde jeg ikke taget dette Barn til mig for bestandigt. Men jeg havde ofte tænkt over det, at tage fremmede Barn til sig, og var kommen til den bestemte Anskuelse, at i saa Fald maatte deres Forældre være døde og de ingen Sæskende have, thi at rive et fattigt Barn ud af sine naturlige Omgivelser fra Forældre og Sæskende, der skulle vedblive at leve i Fattigdom, medens en Enkelt opdrages i gode Kaar, forekom mig ligefrem

20 umorøst. Et saadant Barn, der med Et rykkes helt over i en helt ny Tilværelse, begaar let den Synd, naar hun bliver voksen Dame, at skamme sig over sin fattige, ringe Slægt, og hvad der saaledes skulde være en Lykke for det, bliver en Ulykke. Men vemodig forlod jeg altid den lille Julie, naar jeg sagde hende Farvel, og hun med kjærlige Øine fulgte mig saa langt.

25 indtil jeg var ude af Syne. Ak nei, tænkte jeg, dette tør jeg ikke. Vor Herre maa sende mig forlattede Barn, der staa ene, uden Forældre. Gjør han ikke dette, da maa jeg finde mig i at vandre min ensomme Vej gennem Livet og trøste mig med, at saadan er hans Villie.

Man trængte nu stærkere og stærkere ind paa mig om at afbryde min

30 Ensomhed for at opfylde de Forpligtelser mod Theatret, jeg for saa kort Tid siden paany havde psataget mig, Forpligtelser, for hvilke jeg nu gyste tilbage. Hvor vi stakkels Mennesker dog altid komme tilkort med vore Forudbestemmelser og Beslutninger! I mange Aar havde jeg bestemt udalt for mig selv, at ifald Døden skulde berøve mig Heiberg, da vilde jeg afbryde min

35 Virksomhed i en Kunst, der krævede et let og glad Sind. Og nu saa kort efter at man havde bortryddet Alt, hvad der satte sig imod, at jeg gjenoptog min Virksomhed; man havde bygget og stølet paa min Sævirken i Sæsonens Repertoire! Vilde man ikke anse det som et Slags Forræderi af mig at svigte den Tillid, man havde vist mig? Jeg følte som en Centnervægt, at jeg

40 her stod lige overfor en Pligtopfyldelse, som jeg ikke uden stor Dødel kunde

bortstøder; og dog spurgte jeg mig selv Dag og Nat, hvorledes det skulde blive mig muligt atter at opløse denne Virksomhed. Jeg vandede mig ved Tanken herom, og jeg foretrak mig mere og mere i Ensomheden og i mine Grublerier. Jeg kunde findes til paa dette Sted at indtæse nogle af de Tanker, som dengang faldt mig i Pinden; men ved os atter at gennemlæse dem, forekomme de mig dog at have et alt for individuelt Præg til her at meddeles.

A. E. KRIEGER.

Jeg sluttede da mit Ophold paa Bonderup; midt i Oktober reiste jeg med mine Folk hjemad. Med hvilke Følelser, hvilke Tanker jeg drog hjem uden ham, med hvem jeg var drøget, ud leder sig bedre tænke end beskrive. Jeg skulde nu ogsaa ene drage ind i det gamle Hjem, i hvilket jeg ikke mere skulde mødes med de to Andre, der havde delt det med mig.

Jeg sad stille i den lukkede Vogn paa den lange Reise hjemad, medens mine Tanker langsomt glæde ned i det Tørkløde, der skjulte mit Ansigt. Det røgte mig, at mine to Piger, der sad i Vognen hos mig, alt som vi nærmede os Hjemmet, ligeledes sad stille og græd. Mod Aften ankom vi til Søkvæsthuset. I det første Værelse, jeg betraadte i mit Hjem, havde min kjærlige Broder opstillet Bissens fortrinlige Gipsafstøbning af Heibergs Buste, der i Sommerens Løb var bleven færdig.

Jeg udfyldte nu min Ensomhed i Hjemmet med et gennemgaaet Heibergs efterladte Papirer. Saa godt som alle private Breve, der vare i hans Hæ, havde han Aaret iforveien ubarmhertigt tilintetgjort, selv hans Moders og mine Breve til ham. „Jeg har tilintetgjort eders Breve“ - sagde han dengang - „fremmede, nysgjerrige Blikke skulle ikke profanere dem.“ Enkelte fra de sidste Aar havde han dog sparet tiligemed sin Moders Brevveksling med hans Fæder og Cyllembourg i Skilsmidssagen. Der er dog Intet, der i den Grad minder En om en Afdøds hele Personlighed, Intet, der stiller ham paa ny saa levende for os, som hans Haandskrift og hans Udtalelser gjennem fortrolige Breve! Og dog gaar det maaske hermed som med et Photographi, de, som kjende Personligheden, se Ligheden, Fremmede faa ofte et feilagtigt Begreb.

Min Itø og Ensomhed i Hjemmet blev nu ideligt forstyrret ved Fore-spørgsmaal om, hvormaar Theatret turde ansætte de første Prøver paa Schillers „Maria Stuart“. Jeg vandede mig under dette og trak atter og atter Svaret ud. Mantraad bebrejdede mig dette og mente, at det var hødst for mig selv at afbryde Ensomheden med Arbejde. Dage og Maanedg gik den 22de Novem-